

Neaiškios etimologijos Klaipėdos krašto hidronimai: *Ketveřgio upālis*, *Nēknupis*, *Plōcis*, *Rikinē*, *Žūpē* / *Žūpis*

Rolandas Kregždys

Lietuvos kultūros tyrimų institutas
rolandaskregzdys@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5979-2941>

Anotacija. Straipsnis skirtas Klaipėdos krašto hidronimų *Ketveřgio upālis*, *Nēknupis*, *Plōcis*, *Rikinē*, *Žūpē* / *Žūpis* etimologijai aptarti.

Pirmasis jų priskiriamas slavizmams, t. y. *Ketveřgio upālis* siejamas su lietuvių daiktavardžiu *četveřgas* ‘ketvirtadienis’, suponuojant pradžios dusliojo gomurinio *K-* ir skolinio afrikatos *č-* kaitą.

Teigiama, kad šio hidronimo semantinė motyvacija galėtų būti grindžiama pietų žemaičių raseiniškių vandenvardžio *Tūrkupis* etimologine raide, t. y. reikšme *‘upė, tekanti šalia turgaus / triukšminga upė’.

Upelio pavadinimas *Nēknupis* interpretuojamas kaip paveldėta lytis *Mēknupis ‘meknių upelis’, suponuota pirmojo sando pradžios nosinio *N-* ← **M-* ↔ *-n-* kaitos (regresyvinė asimiliacija). Šio onimo reikšmė siejama su žuvies referentu *meknė*, mat šiame upelyje jos veisiasi.

Paskutiniai trys – vakarų germanų skoliniai (? vertiniai), spėtina, pakeitę pirminius paveldėtus baltų vandenvardžius:

(1) *Plōcis* (jo variantų itin gausu: *Plazis* 1912, *Plažės ežeras* 1994, *Plazės gamtinis draustinis* 2016, *Plāčias*, *Plōcé* 1959, *Pluokis* [*Pluocis*] 1998, *Plōcé* 1959; vokiečių registruose įvardytas kaip *Plotsee*, *Plazis-Teich*, *Plazis-See*) siejamas su vokiečių hidronimu *Plötzensee* ‘kuoju ežeras’ (dar plg. vokiečių vietovardžius *Plötzenbruch*, *Plötzbusch*, *Plötzenhof* ↔ *Plötzenteich*), matyt, pakeistas vietoj paveldėto lietuvių vandenvardžio *Plakis ↔ *Plakē ‘kuojinis, kuoju ežeras’;

(2) upės pavadinimo *Rikinē* (*Rikio* ùpė) etimologija grindžiama vakarų germanų toponimų konstruktu *-rike* bei vokiečių tarminiu daiktavardžiu, vartotu Rytų Prūsijoje, *Rick* ‘ilga kartis; skersinis; kuolelis, virtis, įsmeigta į žemę; karčių (sklandų) tvora’, sietinu su vidurinėsios vokiečių žemaičių kalbos daiktavardžiu (ir jo variantais) *recke* / *rik* ‘ilga, plona kartis’, *rek* / *rekke* ‘tvora; tuščio lauko viduryje auganti gyvatvorė; grotos, įrenginys sunkiems daiktams pakabinti’, *rieke* / *rikke* ‘gyvatvorė, žalitvorė’, vidurinėsios vokiečių aukštaičių kalbos daiktavardžiu *ric*, *ricke* ‘tvora, siauras kelias ir kt.’ (plg. senųjų saksų hidronimus *Geld-rike* [ežeras], *Lun-rike* [ežeras] ir vietovardį *Led-rike*), semantinė vertė, suponuojant vertinį vietoj senojo lietuvių pavadinimo *Siauroji, *Siaurukē ir pan.;

(3) spėjama, kad vandenvardis *Žūpē* ir jo vyriškosios giminės alternantas *Žūpis* (jų variantų taip pat gausu: *Szopis*, *Szopebach*, *Szob* 1725, *Szope* 1912, 1939) implikuoti lietuvių tarminio germanizmo *zūpē* ‘sriuba, ėdalas, putra’ su pradžios **Z-* → *Ž-* kaita, būdinga žemaičių dialektiniam plotui. Anksčiau išvardyti onimo

Gauta: 2022-09-22. Priimta: 2022-11-08.

Received: 22/09/2022. Accepted: 08/11/2022.

Copyright © 2023 Rolandas Kregždys. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence (CC BY), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

variantai, matyt, suponuoti vidurinioios vokiečių Źemaičių kalbos daiktavardžio *soppe, sope* ‘sriuba, sultinys, skystas patiekalas’. Šio vandenvardžio vertinio statusas grindžiamas rekonstruota lytimi *Sriuba, plg. su Źemaičių vandenvardžiu *Sriubupis*, kildinamu iš lietuvių daiktavardžio *sriubà* ‘skystas valgis, viralas; Źuvienė ir kt.’.

Pagrindinės sąvokos: hidronimas, etimologija, germanizmas, slavizmas, Klaipėdos kraštas.

Hydronyms of Klaipėda Region of Unclear Etymology: *Ketvėrgio upėtis, Nėknupis, Plėcis, Rikinė, Źupė / Źupis*

Abstract. The article newly actualizes the etymology of the hydronyms *Ketvėrgio upėtis, Nėknupis, Plėcis, Rikinė, Źupė / Źupis*, situated in Klaipėda Region.

Given the typology of the indicated morphophonetic changes in the word structure – change of the initial affricate *č-* to voiceless guttural *K-*, one can state that the first hydronym belongs to Slavonicisms, i.e., *Ketvėrgio upėtis* is to be related to Lithuanian substantive *četvėrgas* ‘Thursday’.

It has been stated that the semantic connotation of the onym is to be based on the etymological analysis of the hydronym *Tirkupis* situated in the Lowlanders area of Raseiniai. It is to be assumed that the primary sememe of the hydronym *Ketvėrgio upėtis* should be reconstructed in accordance with the meaning *‘the river flowing near bazaar; noisy river’.

The name of the stream *Nėknupis* is interpreted as an authentic factographic relict of the Baltic Lexis. The primary form *Mėknupis ‘a stream full of ides’ is reconstructed, i.e., the change of initial consonant **M-* is presupposed, cf. *N* ← **M-* ↔ *-n-* (due to regressive assimilation). The connotation of the onym is related to the referent *ide*, as the type of the fish is very typical to the fauna of the stream.

The last three hydronyms have been found to be formed of the Germanic words. It is to be assumed that the authentic onyms of Baltic origin were changed with these Germanisms:

(1) the onym *Plėcis* (other variants are also possible: *Plazis* 1912, *Plazės ežeras* 1994, *Plazės gamtinis draustinis* 2016, *Plėčias, Plėcė* 1959, *Pluokis [Pluocis]* 1998, *Plėcė* 1959, [German variants] *Plotsee, Plazis-Teich, Plazis-See*) is related to German hydronym *Plötzensee* ‘roach lake’ (cf. also German toponyms *Plötzenbruch, Plötzenbusch, Plötzenhof* ↔ *Plötzenteich*). The primary Lithuanian forms *Plakis ↔ *Plakė ‘roach lake’ are likely to be reconstructed. The authentic Lithuanian hydronym *Plakis in the long run was replaced by Germanism *Plėcis*;

(2) etymological analysis of the hydronym *Rikinė* (*Rikio upė*) is based on formal identity between morphological cluster *-rike* used in the West German toponymy and dialectal German substantive, used in East Prussia, *Rick* ‘a long pole; transverse; pole stuck in the ground; a type of fence’, related to Middle Low German substantive *recke / rik* ‘a long, thin pole’, *rek / rekke* ‘fence; a hedge, planted in the middle of the field; grating etc.’, *rieke / rikke* ‘hedge, quickset’, Middle High German substantive *ric, ricke* ‘fence, narrow road etc.’ (cf. Old Saxon hydronyms *Geld-rike, Lun-rike* and toponym *Led-rike*). The primary Lithuanian forms **Siauroji, *Siaurukė* are reconstructed;

(3) it is to be assumed that the origin of the hydronyms *Źupė / Źupis* (cf. other variants: *Szopis, Szopebach, Szob* 1725, *Szope* 1912, 1939), implied by Lithuanian dialectal Germanism *župė* ‘soup, mess, skilly’, presuppose the change of the initial consonant, i.e., **Z-* → *Ž-*, typical of the subdialects of Lowlanders. The above-mentioned variants *Szopis* etc., due to the vocal element *-o-*, can evidently be related to Middle Low German substantive *soppe, sope* ‘soup, broth’. The authentic Lithuanian form *Sriuba is reconstructed, cf. hydronym *Sriubupis* (from the area of Lowlanders) originated from Lithuanian substantive *sriubà* ‘pottage; bouillabaisse etc.’.

Keywords: hydronym, etymology, Germanism, Slavonicism, Klaipėda Region.

Įvadas. Trumpa Klaipėdos krašto onimų tyrimų apžvalga

Klaipėdos krašto onimų apžvalgai tyrėjai iki šiol skyrė labai daug dėmesio. Be apibendrinamųjų visos Lietuvos vandenvardžių ir vietovardžių analitinių aprašų, kuriuose pateikta ir šios Mažosios Lietuvos šiaurinės dalies palei Nemuno žemupį ir Baltijos jūrą vietovardžių ir vandenvardžių analizė (žr. Sprogis, 1888; Vanagas, 1970; 1981; Bilkis, 2008; Razmukaitė ir Pangonytė, 2002; Bilkis ir kt., 2008–2021; Pupkis ir kt., 2002), publikuota net keletas veikalų, skirtų tik minėtos teritorijos (ar kartu su visos Mažosios Lietuvos ir (ar) Žemaitijos) vardynui aptarti (žr. Fenzlau, 1936; Salys, 1937; Pėteraitis, 1992, 1997; Deltuvienė, 2006; Kiseliūnaitė ir Simutytė, 2005; Kiseliūnaitė, 2020).

Analizuojant šio regiono hidronimų kilmę, be detalios fonomorfologinės bei semantinės analizės, grįstos vidinės rekonstrukcijos metodika, dėmesys atkreiptinas į labai svarbų kultūrinį faktorių – nuo XIII a. iki XX a. pirmos pusės vakarų germanų vokiečių vykdytą savosios kultūros tikslingą plėtrą, neabejotinai lėmusią įvairiausias Klaipėdos krašto onimų kaitas (plačiau žr. Kregždys, 2023, p. 73).

Nepaisant tyrėjų pastangų detaliam aprašyti kiekvieną šio krašto vandenvardį, pateikti jo kilmės aprašą, kai kurių hidronimų etimologija iki šiol lieka neaiški ar kelia pagrįstų abejonių dėl jų etiologijos analizės pagrįstumo.

1. *Ketveřgio upālis*

Į Miniją įtekančio upelio *Ketveřgis* pavadinimo kilmę tyrėjai interpretuoja dvejopai – vieni išvelgia tiesioginę sąsają su vietovardžiu *Ketvėrgiai* (kaimas – žr. Vanagas, 1981, p. 154), kiti linkę jį sieti su jokiame šaltinyje neužfiksuotu antroponimu **Ketvergis* (žr. Pėteraitis, 1992, p. 105; Kiseliūnaitė, 2020, p. 46).

Šių spėjimų autoriai nenurodė pamatinės minėtų onimų formos, nors, tikėtina, turėtas galvoje **paveldėtas** lietuvių tarminis būdvardis *ketvėrgis* ‘ketverių metų (apie arklius, rečiau apie galvijus)’ (Naktinienė ir kt., 2013). Tokios hipotezės pagrįstumas abejotinas dėl kelių priežasčių:

- (1) genetinis lietuvių tarminio būdvardžio *ketvėrgis* ryšys su vietovardžiu *Ketvergiai* (kaimas Doviluose – Klaipėdos rajonas [*Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas*, 1976, p. 132; dar žr. Pėteraitis, 1992, p. 105; Kiseliūnaitė, 2020, p. 46]) abejotinas, mat pastarasis toponimas, Wojciecho Smoczyński (2018, p. 533, 1157) teigimu, sietinas su **slavizmu** – lietuvių daiktavardžiu *ketveřgas* ‘ketvirtadienis’, nes šio geografinio objekto nominacija nulemia sąsają su ketvirtadieniais rengta turgaus prekyba, t. y. kaimo pavadinimas sietinas su turgaus diena: Vietovardis *Ketvergiai* ‘sietinas su ‘ketvirtadieniu’, mat tą dieną šioje vietovėje vyko turgus (analoginės darybos pavyzdžiai: *Serėdžius*, *Subāčius*)’¹;
- (2) dėl faktografinės medžiagos, suponuojančios minėtą rekonstruotą pamatinę asmenvardžio formą, stokos – lietuvių tarminio būdvardžio *ketvėrgis* vartoseną Klaipėdos

¹ „PIN *Ketvergiai* is related to ‘Thursday’ as a day of a fair taking place in this town (parallels: *Serėdžius*, *Subāčius*)“ (žr. Smoczyński, 2018, p. 533).

krašto šnektose, arba vakarų žemaičių patarmėje, **neužfiksuota** (žr. Naktinienė ir kt., 2013; *Lietuvių kalbos žodyno kartotekos papildymai*²). Šis būdvardis užrašytas gerokai nuo vakarų žemaičių nutolusiame šiaurės žemaičių telšiškių areale, pavyzdžiui, Skuodo apylinkėse – Barstyčiuose (žr. Naktinienė ir kt., 2013). Tiesa, jį savo leksikografiniuose sąvaduose paminėjo Prūsų Lietuvos autoriai – Danielius Kleinas ir Frydrichas Kuršaitis (Ibid.). Vis dėlto gyvosios vartosenos faktų daugiausia paliudyta rytų aukštaičių uteniškių ir panevėžiškių tarminiuose plotuose (žr. Ibid.; *Kartotekos papildymai*).

Remiantis minėtais argumentais, matyt, patikimiau spėti, kad vandenvardis *Ketvėrgio upėlis* reflektuoja **ne** baltų veldinį, bet **slavų skolinį**, plg. lietuvių daiktavardį *čėtėvėrgas* ‘ketvirtadienis’, kildinamą iš senosios gudų kalbos formos *čėtėvėręž* ‘ketvirtadienis’³. Šis slavizmas (ar iš jo pasidarytas lietuvių asmenvardis *Čėtėvėrgas*, matyt, pravardinės kilmės [žr. Butkus, 1995, p. 191]) suponavo lietuvių vietovardžius *Čėtėvėrgāvietė* (vien-sėdis), *Čėtėvėrgo brastā* (brasta), *Čėtėvėrgo dūrpinyčia* (durpynas); *Čėtėvėrgū bālos* (pieva) (žr. Bilkis ir kt., 2014, p. 59).

Hidronimo pradžios dusliojo gomurinio *K-* ir skolinio inicialės afrikatos *č-ėtėvėrgas* ‘ketvirtadienis’ bei lietuvių asmenvardžio *Č-ėtėvėrgas* fonologinį santykį reikėtų sieti su pajūrio žemaičiams būdingu afrikatų vengimu (šis fonologinis procesas siejamas su kuršių substratu [žr. Zinkevičius, 1966, p. 143–144]), plg. tarminę lietuvių formą *ketvėvėrgas*⁴ ‘ketvirtadienis’ (Saugos – Naktinienė, 2013; Klaipėda – *Kartotekos papildymai*; dar žr. Būga, I, 1958, p. 326), užfiksuotą ir Povilo Ruigio *Anfangsgründe einer litauischen Grammatik* (1747, p. 131, 18-a eilutė): *Ketwergs|für Czetwergs*. Lytį su pradžios *k-* vartoja ir pietų žemaičiai raseiniškiai (Skaudvilė – *Kartotekos papildymai*).

Minkštąjį analizuojamo vandenvardžio 1-ojo dėmens (resp. *Ketvėrgis*) kamieną, nulėmtą fleksinio formanto *-is*, matyt, reikėtų sieti su kontaminacija, plg. lietuvių daiktavardį *ketvirtādien-is* ‘ketvirtoji savaitės diena’ (Naktinienė ir kt., 2013), kurią galbūt reflektuoja kėdainiečio Stepono Jaugelio Telegos 1653 metų veikale *Psolmai Dovydo* minima (?) *ið* kamieno lytis *Cziatwergie po Wečiarey* (Telega, 1653, p. 146, 11-a eilutė).

Minėtina, kad hidronimo *Ketvėrgio upėlis* referento proziškoji – prekybos dienos – motyvacija galėtų būti grindžiama, pasitelkus ir pietų žemaičių raseiniškių neaiškios kilmės vandenvardžio *Tūrkipis* (upė – žr. Vanagas, 1981, p. 350) galimą etimologinę raidą, t. y. suponuojant šį toponimą esant paveiktą priebalsių sinharmonizmo, išvelgiant devokalizuoatą priebalsį *-k-* dėl antrojo sando duslaus *-p-* ir sememų ‘turgus’ → ‘triukšmas’ metonimiją, t. y. *Tūr-k-u-p-is* ← *Tur-g-u-p-is ‘upė, tekanti šalia turgaus / triukšminga

² Toliau – *Kartotekos papildymai*.

³ Žr. Žurauski ir kt., XXXVI, 2016, p. 367–368; dar žr. Būga, III, 1961, p. 772; Fraenkel, 1965, p. 73; Smoczyński, 2018, p. 181.

⁴ Minėtina, kad žodyno *Atlitauisches etymologisches Wörterbuch* (Hock ir kt., I, 2015, p. 483) autoriai pateikė klaidingą nuorodą, neva senosios lietuvių kalbos žodis *ketvėvėrgas* – paveldėtos, o ne skolintos leksikos reprezentantas.

upė⁵, plg. vandenvardžius *Turgėliai* (bala), *Turginis* (raistas – žr. Bilkis, 2008, p. 110, 156), t. y. šių toponimų konotacija, matyt, sietina su **turgumi** (plg. vietovardį *Četvergāvietė* [viensėdis] bei lietuvių daiktavardį *turgāvietė* ‘aikštė, kur turgus esti, prekyvietė’ [Naktinienė ir kt., 2013]) ir jo vyksmo diena – **ketvirtadieniu** (žr. Kulnytė ir Lazauskaitė, 2015, p. 298–299). Ketvirtadieniais turgus organizuodavo ir gūdai (žr. Mackevič ir kt., 1986, p. 419).

2. *Nėknupis*

Kairiojo Minijos intako – upelio *Nėknupis* kilmė tyrėjų iki šiol neišaiškinta (žr. Kise-liūnaitė, 2020, p. 48).

Iškeltos net kelios šio vandenvardžio etiologijos hipotezės, deja, nepagrįstos fonomorfolo-gine analize:

- (1) remiantis šio upelio sąsaja su vietovardžiu *Nėklupis* 1935 (pieva), jis siejamas su asmenvardžio sandu *Nikl-*, lyginamu su latvių antroponimu *Nikolajs* (žr. Vanagas, 1981, p. 226)⁶;
- (2) interpretuojamas kaip naujesnis hidronimo *Nėkupis* variantas (žr. Pėteraitis, 1992, p. 129) ir gretinamas su prūsų vandenvardžiu *Nycape* (Ibid., p. 132);
- (3) kildinamas iš baltų veiksmažodžio šaknies **nīk-* / **neik-* ‘nykti, mažėti’ (žr. Kise-liūnaitė, 2020, p. 49).

Remiantis analizuojamo vandenvardžio struktūrinių elementų galima kaita, išvelgtinas šio dūrinio pirmojo sando dėmenų kitimas, t. y. pradžios nosinio *N-* antrinė kilmė. Ji, spėtina, suponuota regresyvinės asimiliacijos, t. y. *N- ← *M- ↔ -n-*, plg. *N-ėk-n-upis ← *M-ėk-n-upis* ‘meknių upelis’, kildintinas iš lietuvių žodžio *mėknė / meknė / meknīs / meknys* ‘karpinių šeimos žuvis, baltenė, šapalas (*Leuciscus idus*)⁷, vartoto ir Mažojoje Lietuvoje (žr. Naktinienė ir kt., 2013; Urbutis, 1981, p. 155).

Vadinasi, galima daryti išvadą, kad vandenvardis *Nėknupis* reflektuoja hidronimams visiškai įprastą žuvies pavadinimo konotaciją, nulemtą šiame upelyje besiveisusių gė-

⁵ Plg. lietuvių daiktavardį *tuřgus* ‘prekiavimo renginys, vykstantis tam skirtoje aikštėje nustatytomis dienomis; **triukšmas** ir kt.’ (Naktinienė ir kt., 2013).

⁶ Vienas šio straipsnio recenzentų, kuriam autorius reiškia nuoširdžią padėką, pateikė svarbių duomenų iš Lietuvių kalbos instituto (toliau – LKI) vardyno kartotekos: „<...> iš tikro pievos vardas LKI saugomoje anke-toje užrašytas 1939 m., gyvosios kalbos forma yra *Nėklups*, kuri atstatyta į b. k. *Nėklupė*; pastabose parašyta, kad „per tą pievą teka Nėklupė ir ją dažnai apsemia““.

Remdamasis šia faktografija, recenzentas lyg norėtų pritarti Aleksandro Vanago (1981, p. 226) teiginiui, neva *Nėknupis* – vėlyvas perdirbiny, mat senesnė forma reflektuoja struktūrinį elementą *-l-*, o ne *-n-*.

Toks svarstymas iš tiesų būtų neabejotinai teisingas, jei lietuvių kalbos tarmėse (taip pat ir žemaičių are-ale) nebūtų vengiama **dviejų n** vartojimo vienoje leksemoje, plg. *Lėndra* (upė), kildinamas iš lietuvių tarminio žodžio *lėndrė* ‘varpinių šeimos vandens augalas ilgu tušėiaaviduriu stiebu, paprastoji nendrė (*Phragmites com-munis*)’ (žr. Naktinienė ir kt., 2013; dar žr. Vanagas, 1981, p. 185–186), o šis – iš daiktavardžio *nėndrė* ‘t. p.’ (plačiau žr. Zinkevičius, 1966, p. 173).

Vadinasi, galima spėti, kad lytis *Nėknupis*, jei ji ir būtų redaguota, tikėtina, suponuoja **pirminę formą**.

⁷ Vinco Urbutio (1981, p. 155) teigimu, šią žuvį Kuršių marių žvejai dažnai painioję su šapalais (*Leuciscus cephalus*) ir strepečiais (*Leuciscus leuciscus*).

lavandenių, Lietuvoje itin dažnų, sugaunamų Nemune, Neryje, Žeimenoje, Šventojoje, Kuršių mariose, Mūšos upėje žuvų (žr. Ivanauskas ir kt., 1956, p. 144–146).

Atskirai minėtina, kad šio hidronimo pirmojo sando pamatinės formos *mėknė / meknė* kilmė iki šiol neišaiškinta⁸. Ji, spėtina, grįstina lietuvių daiktavardžio *mėnkė* ‘plėšri jūrų žuvis (*Gadus morrhua*); vėgėlė (*Loto vulgaris*)’ (Naktinienė ir kt., 2013) etiologija⁹, t. y. žuvies pavadinimas *mėknė* priskirtinas formos *mėnkė* antriniam variantui. Jo atsiradimą galėjo lemti struktūrinių elementų *-nk-* → *-kn-* metatezė¹⁰ resp. *mė-nk-ė* → *mė-kn-ė* (su antriniu cirkumfleksiniu *-ė-* dėl pakitusios skiemens struktūros).

3. *Plėcis*

Ežero, esančio Pajūrio regioniniame parke, pavadinimas *Plėcis* priskiriamas išves-tiniams hidronimams, sudarytiems su galūne *-is* (žr. Kiseliūnaitė, 2020, p. 26). Onimų sąvaduose ir aprašuose šio vandenvardžio formos įvairuoja: *Plazis* 1912, *Plazės ežeras* 1994, *Plazės gamtinis draustinis* 2016, *Plėčias, Plėcė* 1959, *Pluokis (Pluocis)* 1998, *Plėcė* 1959, vokiškai užrašytas *Plotsee* (žr. Ibid., p. 36), *Plazis-Teich* (žr. Salys, 1937, p. 128), *Plazis-See* (žr. Pėteraitis, 1992, p. 140).

Šio hidronimo kilmės aprašas grindžiamas nekorektiška pirminės lyties transkripcija, plg. „<...> tokia didelė vardo variantų įvairovė atsirado dėl nesusipratimo perskaitant vokišką užrašymą *Plazis*, kuris, beje, visiškai tiksliai atspindi pirminę vardo formą **Plėcis*“ (žr. Kiseliūnaitė, 2020, p. 36). Suformuluoti du aptariamo vandenvardžio etimologijos būdai:

- (1) „Kilęs iš kuršininkų atnešto ar nuo seno čia išlikusio žodžio *plėcis* ‘mentikaulis, medinė girnų dalis’ iš baltų **plāk-* ‘plokščias, suplotas’ (Mīlenbahs ir Endzelīns, III, 1927–1929, p. 328; Fraenkel, 1965, p. 602), artimiausias atitinkmuo liet. *plėkis* ‘karšis’, ‘kuoja, mekšras’“;
- (2) „Vak. baltų šaknis **plāk-*, iš kurios lat. *plėcis* ‘liūnas, klampynė’. Toks aiškinimas galėtų būti įtikinamas dėl to, kad ežeras iš tikrųjų yra užpelkėjęs“ (Kiseliūnaitė, 2020, p. 26; dar žr. Salys, 1937, p. 128).

Abu šie hidronimo *Plėcis* kilmės aiškinimai stokoja įtikinamo semantinio pagrindimo –

- (α) neaišku, kaip medinė girnų dalis galėtų būti siejama su netekančio vandens telkiniu, mat vandens malūnai ežeruose **nebuvo** statomi¹¹;

⁸ Žr. Būga, II, 1959, p. 298; Fraenkel, 1962, p. 429; Smoczyński, 2018, p. 777.

⁹ Šios žuvies pavadinimas kildinamas iš lietuvių būdvardžio *meškias* ‘nedidelis, nežymaus dydžio, mažos apimties’ (žr. Naktinienė ir kt., 2013; Būga, II, 1959, p. 248, 406; Fraenkel, 1965, p. 436; Smoczyński, 2018, p. 781).

¹⁰ Apie tokį kitimą plačiau žr. Zinkevičius, 1966, p. 136, 172, 174–175 ir kt.; Urbutis, 2009, p. 64, 143, 307, (ypač) 407.

¹¹ Vandens malūnai Lietuvoje imti statyti XIII amžiuje (žr. Morkūnas, 2004, p. 5), plg. „Pirmasis žinomas vandens malūnas dabartinėje Lietuvos teritorijoje buvo pastatytas 1256 m. Klaipėdoje ant Danės upės kranto“ (Ibid., p. 6). Jie buvo įrengiami prie sraunių **upių** ar **upelių** (žr. Kulnytė ir Lazauskaitė, 2015, p. 174), plg. „Iki XVIII a. malūnai buvo statomi empiriškai, remiantis malūnininkų praktika, ilgamečiu **upės** tėkmės stebėjimu <...>“; „Vandens malūnai buvo statomi prie **upių** ar **upelių**, dažniausiai kalvotose, raižytose vietovėse“ (Morkūnas, 2004, p. 56).

(β) taip pat nesuprantama, kodėl turėtų būti painiojamos reikšmės ‘pelkė’ ir ‘ežeras’, jei vandenvardžio nominacijos metu sąvoka *ežeras* jį suteikusiems abejonių neturėjo kelti, mat, priešingai, reikėtų manyti, kad tokį pavadinimą vartojusieji negebėjo identifikuoti referentų *pelkė* ir *ežeras*. Tuo patikėti labai sunku, mat šie du vandens telkiniai itin skiriasi, nors genetiškai susiję – užpelkėjus sekliems ežerėliams, susidaro aukštapelkės, kurioms būdinga paviršiaus didelis išgaubtumas, kupros pakilimas aukščiau lago, stori durpių sluoksniai, „<...> jų centrinės dalys apaugusios tankesnėmis pušaitėmis <...>“ (žr. Kilkus ir Stonevičius, 2011, p. 23–24, 142, 158). Vadinasi, niekas negalėtų paneigti, kad šio hidronimo įvardijimo metu *Plócis* **nebuvo** užpelkėjęs.

Minėtina, kad pirminę vandenvardžio formą **Plācis* rekonstravę tyrėjai nenurodė tokio sprendimo motyvų.

Šio hidronimo analizę, matyt, reikėtų pradėti nuo formos *Plócis* vokiškų variantų *Plotsee* ↔ *Plazis-See* aptarimo, nes būtent antroji jų gali būti sulietuvinta, t. y. tikėtina, kad lytis su šaknies *-a-* antrinė. Toks teiginys argumentuotinas minėto vandenvardžio pamatinių lyčių – vokiečių tarminių daiktavardžių, vartotų Rytų Prūsijoje, *Plötze*, *Plätz* ‘**kuoja**, mekšras, bruišė, rauda (*Leuciscus rutilus*)’ (Frischbier, 1883, p. 160), kildinamų iš vidurinėsios vokiečių žemaičių kalbos slavizmo *plotze*, *plosse*, *ploscze* ‘t. p.’, pirminės aukštaičių lužitėnų formos *plóćica* ‘jūrinė plekšnė (*Pleuronectes platessa*)’ šaknies balsiu *-o-* (žr. Lübben ir Walther, 1888, p. 557; Schiller ir Lübben, 1877, p. 353; Kluge, 2011, p. 712). Spėtina, kad vokiečių tarminio daiktavardžio *Plötze*, vartoto Rytų Prūsijoje, pirminis *-ö-* buvo pakeistas *-ä-* dėl lietuvių tarminio daiktavardžio *pl-ā-kė* ‘**kuoja**’, taip pat vartoto tame pačiame areale (t. y. Rytų Prūsijoje – žr. Naktinienė ir kt., 2013), poveikio. Todėl teiginys, kad „<...> kurš. *Plācis* → liet. tarm. *Plācis* → liet. *Plocis* (vok. *Plazis*)“ (Kiseliūnaitė, 2020, p. 31), turėtų būti koreguotas iš esmės.

Vadinasi, galima spėti, kad šis hidronimas reflektuoja žuvies pavadinimą *kuoja*, dažną ne tik vokiečių (plg. vokiečių lytį *Plötzensee* ‘nedidelis ežeras Berlyne ↔ „**kuojų** ežeras“¹²), bet ir lietuvių vandenvardžių daryboje, plg. *Kuojėlė* (ežero dalis), *Kuojjynė* (ežero dalis), *Kuojinis* (ežeras), *Kuojinis* (ežeras – žr. Vanagas, 1981, p. 172).

Remiantis atliktos analizės rezultatais, galima iškelti atsargią hipotezę, kad lytys *Plóće* ↔ *Plócis* suponuoja **ne** paveldėtos latvių **Plācis* refleksijas, bet skolinius – germanizmus, t. y. vokiečių hidronimo *Plötzensee* ‘kuojų ežeras’ variantus.

Kitas spręstinas klausimas – pirminės, arba baltiškos, šio vandenvardžio prolytės rekonstrukcija. Spėtina, kad germanizmais *Plóće* ↔ *Plócis* *‘kuojų ežeras’ buvo pakeistas lietuvių formos **Plakis* ↔ **Plakė* ‘kuojinis, kuojų ežeras’, mat būtent Prūsų Lietuvoje

¹² Dar plg. lužitėnų gyvenamojoje teritorijoje, t. y. Meklenburgo-Pomeranijos (*Mecklenburg-Vorpommern*) žemės, vokiečių toponimus, kurių reikšmė nulemta pirminės hidronimų referencijos: *Plötzenbruch* (Lenschow / Parchim), *Plötzenbusch* (Teldau-Bandekow), *Plötzenhof* ↔ *Plötzeiteich* (Neukalen) (plačiau žr. Greve, 2016, p. 100).

Referentą *kuoja* reflektuoja ir Brandenburgo vietovardžiai *Plötzenfee* (dvarininko plytinė), *Plötzin* (kaimas) ir kt. (žr. Müttzell, IV, 1823, p. 53).

tarminis žodis *plākė* vartotas reikšme ‘kuoja’ (plačiau žr. Urbūtis, 1981, p. 142; Naktinienė ir kt., 2013), t. y. minėti *Plócé* ↔ *Plócis* galėtų būti priskirti lietuvių kalbos vertiniams.

4. *Rikinė*

Rikinė, arba *Rikio* upė – Kretingalės seniūnijos upė, įtekanti į Baltijos jūrą, iki šiol priskiriama neišaiškintos kilmės vandenvardžių grupei (žr. Vanagas, 1981, p. 277; Kiseliūnaitė, 2020, p. 50).

Onomastikos tyrėjai šio hidronimo etiologiją interpretuoja įvairiai:

- (1) kaip antrinį lietuvių vandenvardžio *Rėkė* variantą (žr. Pėteraitis, 1992, p. 146);
- (2) sieja su prūsų vietovardžiu *Rigkegarwen* (1400-ieji metai) (žr. Vanagas, 1981, p. 277; dar žr. Gerullis, 1922, p. 142), kurio pirmasis sandas – prūsų germanizmas *rikis* ‘ponas’ III 37₁₂ (dėl šios leksemos kilmės žr. Būga, II, 1959, p. 85; Mažiulis, IV, 1997, p. 26), plg. vidurinėsios vokiečių žemaičių kalbos daiktavardį *rike* ‘valdovas; valdovo galios turėtojas’ (Lübber ir Walther, 1888, p. 601), kildinamą iš senosios vokiečių žemaičių kalbos formų *rīki*, *rīkja* ‘valdovas’ (žr. Tiefenbach, 2010, p. 314), o šis vartotas vakarų germanų asmenvardžių daryboje (plačiau žr. Meineke, 2013, p. 89);
- (3) priskiria asmenvardinės kilmės vandenvardžiams, t. y. lietuvių antroponimo *Recke* refleksijoms (žr. Kiseliūnaitė, 2020, p. 50).

Deja, visi šie spėjimai nepagrįsti šaknies balsio fonologine analize – nepaaiškinta, kodėl užfiksuotasis trumpasis *-ī-* turėtų būti kildinamas iš ilgojo **-ī-* (t. y. vidurinėsios vokiečių žemaičių kalbos formos *rike*) arba trumpojo *-ē-* (t. y. lietuvių asmenvardžio *Recke*).

Vanagas (1981, p. 277), remdamasis ir latvių dialektologo Antono Breidako (II, 2007, p. 381) spėjimu, abejodamas mėgino šį upės pavadinimą gretinti su latvių upės pavadinimu *Rika*, kurį minėtas tyrėjas, taip pat dvejodamas, priskyrė finų kilmės vandenvardžiams. Šio latvių hidronimo kilmė iki šiol neišaiškinta (plačiau žr. Bušs ir kt., 2013, p. 254–255).

Minėtina, kad etimologizuojant vandenvardį *Rikinė*, neatsižvelgta į germanų onomastikos tyrėjams gerai žinomą faktą – vakarų germanų toponimų konstrukto, tapusio sufiksu *-rike*¹³ ir suponuojančio sememą ‘žemės rėžis; tiesus vandens tėkmės ruožas’¹⁴, galimą refleksiją rytų baltų vadyne, plg. vokiečių tarminį daiktavardį *Rick* ‘ilga kartis; skersinis; kuolelis, virptis, įsmeigta į žemę; karčių (sklandų) tvora’, vartotą Rytų Prūsijoje (Frischbier, II, 1883, p. 226–227).

¹³ Jo etiologija siejama su vidurinėsios vokiečių žemaičių kalbos daiktavardžiais *recke / rik* ‘ilga, plona kartis’, *rek / rekke* ‘tvora; tuščio lauko viduryje auganti gyvatvorė; grotos, įrenginys sunkiems daiktams pakabinti’, *rieke / rikke* ‘gyvatvorė, žalitvorė’ ir vidurinėsios vokiečių aukštaičių kalbos formomis *ric*, *ricke* ‘tvora, siauras kelias ir kt.’ (žr. Flöer, 2013, p. 529; dar žr. Lübber ir Walther, 1888, p. 592, 601; Lexer, II, 1876, p. 415–416).

Dar plg. senosios vokiečių žemaičių kalbos daiktavardį *rikk* ‘skersinis prekėms sukabinti’ (žr. Tiefenbach, 2010, p. 314), ankstyvosios naujosios vokiečių aukštaičių kalbos formą *rick* ‘skersinis; siauras praėjimas ir kt.’ (žr. Götze, 1920, p. 177; dar žr. Reichman, X, 2021, p. 258).

¹⁴ Plačiau žr. Ohainski ir Udolph, 1998, p. 102, 147, 500; Flöer, 2013, p. 529.

Plg. jo refleksijas: senųjų saksų vandenvardį *Geld-rike* (ežeras), *Lun-rike* (ežeras), vietovardį *Led-rike* (dykra) (žr. Förstemann, 1872, p. 630, 956, 1026).

Remiantis šiuo spėjimu, galima iškelti atsargią hipotezę, kad lietuvių hidronimas *Rikinė* priskirtinas germanizmas. Jo pirminė reikšmė galėtų būti interpretuojama kaip *‘tiesios, siauros (kaip kartis) tėkmės vandens telkinys’. Vadinasi, neatmestina galimybė, kad šis vandenvardis yra vertinys, vokiečių imtas vartoti vietoj senojo pavadinimo *Siauroji, *Siaurukė, plg. lietuvių hidronimus *Siaurukė* (bala), *Siaurukūtė* (upė), kildinamus iš lietuvių būdvardžio *siaūras*, -à ‘kuris mažo skersio, pločio ir kt.’ (žr. Bilkis, 2008, p. 43; Vanagas, 1981, p. 297).

5. *Župė* / *Žūpis*

Abejonių kelia dešiniojo Eketės intako – upelio *Župė* / *Žūpis* kilmės ligšiolinis aiškiniamas – remiantis vokiečių dokumentuose užfiksuotomis šio vandenvardžio formomis *Szopis*, *Szopebach*, hidronimo prolyte įvardytas lietuvių daiktavardis *žiòpas* ‘plyšys’ (žr. Pèteraitis, 1992, p. 188; dar žr. Naktinienė ir kt., 2013). Tokiai hipotezei buvo entuziastingai pritarta, o lytys su šaknies -*u-* *Župė* / *Žūpis* vertinamos kaip antrinės, mat „<...> o galbūt atspindi tarminį *u* platinimą <...>“ (Kiseliūnaitė, 2020, p. 56).

Deja, minėtos hipotezės kūrėjas ir jam pritariantieji pamiršo nurodyti pasirinktos etimologijos semantinę argumentaciją, kuri yra svarbiausia, įvardijant toponimų nominacijos motyvą – neaišku, kaip plyšys galėtų būti siejamas su referentu *upelis*, mat tokia konotacija implikuoja referentą šaltinis (↔ *iš žemės plyšio besiveržianti vandens tėkmė*), bet **ne** *upelis*.

Formas su šaknies -*u-* mėginta kildinti iš priešdėlinio vedinio *Užu-upė (žr. Vanagas, 1981, p. 406), taip pat nepateikiant semantinės motyvacijos argumentų – neaišku, už ko tas *upelis* buvo ar yra, kad būtų įvardytas lokaliniu referentu *esantis už kažko*. Prolytės rekonstrukcijai buvo pasitelkta ir homoforma – lietuvių daiktavardis *žūpsnis* ‘dviejų ar trijų pirštų galais paimamas kiekis’ (žr. Kiseliūnaitė, 2020, p. 57; dar žr. Naktinienė ir kt., 2013), nenurodžius alternatyvios nominacijos vandenvardžių bei nepaaiškinus vokiškųjų formų su šaknies -*o-* kilmės, kurios anksčiau buvo priskirtos pirminėms (žr. Kiseliūnaitė, 2020, p. 57).

Dėl anksčiau įvardytų spėjimų menko lingvistinio pagrįstumo formuluotina nauja hipotezė. Tikėtina, kad vandenvardžiai *Župė* / *Žūpis* suponuoti germanizmo – lietuvių tarminio daiktavardžio *župė* ‘sriuba, édalas, putra’ (žr. Naktinienė ir kt., 2013), kildintino iš vokiečių tarminio žodžio *Suppe* ‘sriuba; kraujas; nuostolis’, vartoto Rytų Prūsijoje (Frischbier, II, 1883, p. 388). Toks teiginys argumentuotinas jau minėtų vokiškųjų lyčių *Szopis*, *Szopebach* ir *Szob* (1725 metai), *Szope* (1912, 1939 metai) (žr. Kiseliūnaitė, 2020, p. 56), matyt, **pirmine** forma su šaknies -*o-*, suponuota vidurinėsios vokiečių aukštaičių kalbos daiktavardžio *s-o-ppe*, *s-o-pe* ‘sriuba, sultinys, skystas patiekalas’ (Lübben ir Walther, 1888, p. 723; Schiller ir Lübben, IV, 1878, p. 293).

Minėto vandenvardžio pradžios **Z-* → *Ž-* kaita priskirtina sporadiniams kitimams, būdingiems ne tik vakarų aukštaičių šiauliškių šnektoms (plačiau žr. Zinkevičius, 1966, p. 148), bet ir žemaičiams, plg. lietuvių tarminį germanizmą *z-aksóti* ‘leisti laiką nieko neveikiant, dykinėti, žiopsoti’, kildintiną iš vokiečių veiksmažodžio *sich sehen* ‘įsižiūrėti,

įsistebeilyti, žiopsti; grožėtis' (*Duden, V, 1980, p. 2365–2366*), suponavusį ir lietuvių tarminę formą *ž-aksóti* 't. p.' (Naktinienė ir kt., 2013).

Ši hidronimų *Źupė / Źūpis* kilmės hipotezė suponuoja minėtus vandenvardžius esant vėlyvus, vokiečių pakeistus germaniškaisiais alternantais¹⁵ vietoj senojo upelio pavadinimo **Sriuba*, plg. Darbėnų (Kretingos rajonas) upės pavadinimą *Sriūbupis*, kildinamą iš lietuvių daiktavardžio *sriubà* 'skystas valgis, viralas; **žuvienė** ir kt.' (Naktinienė ir kt., 2013), taip pat kitos lokalizacijos vietovardį *Sriubà* (laukas) (žr. Vanagas, 1981, p. 312). Vadinasi, galima atsargiai spėti, kad skolinys (germanizmas) *Źupė / Źūpis* priskirtinas lietuvių kalbos vertiniams.

Apibendrinant šį tyrimą, galima teigti, kad iš penkių iki šiol neaiškios kilmės vandenvardžių (*Ketveřgio upālis, Nėknupis, Plōcis, Rikinė, Źupė / Źūpis*) tik vienas reflektuoja baltišką lytį – **Mėknupis* 'meknių upelis'. Vieno jų pamatinė forma priskirtina slavizmomams (*Ketveřgio upālis*), trijų – germanizmomams (*Plōcis, Rikinė, Źupė / Źūpis*).

Išvados

- (1) Hidronimas *Ketveřgio upālis* suponuotas lietuvių slavizmo *četveřgas* 'ketvirtadienis', implikuojantis pradžios dusliojo gomurinio *K-* ir skolinio afrikatos *č-* kaitą.
- (2) Upelio pavadinimas *Nėknupis* – pirminės lyties **Mėknupis* 'meknių upelis' refleksija, nulemta pirmojo sando pradžios nosinio **M-* → *N-* kaitos.
- (3) Vandenvardis *Plōcis* suponuoja vokiečių hidronimo *Plötzensee* 'kuoju ežeras' refleksiją – skolinį vietoj paveldėtos formos **Plakis* ↔ **Plakė* 'kuojinis, kuoju ežeras'.
- (4) Upės pavadinimas *Rikinė* – germanizmas, implikuotas Rytų Prūsijos vokiečių tarminio daiktavardžio *Rick* 'ilga kartis; skersinis; kuolelis, virptis, įsmeigta į žemę; karčių (sklandų) tvora', suponuojantis vertinį vietoj senojo pavadinimo **Siauroji, *Siaurukė*.
- (5) Hidronimas *Źupė* ir jo vyriškosios giminės alternantas *Źūpis* implikuoti lietuvių tarminio germanizmo *zupė* 'sriuba, ėdalas, putra' su pradžios **Z-* → *Ź-* kaita, būdinga žemaičių dialektiniam plotui.

Literatūra ir šaltiniai

Bilkis, L. (2008). *Lietuvių helonimų daryba. Priesaginiai ir priesagėtieji helonimai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Bilkis, L. ir kt. (2008–2021). *Lietuvos vietovardžių žodynas, 1–4*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Breidaks, A. (2007). *Darbu izlase, 1–2*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.

Būga, K. (1958–1961). *Rinkiniai raštai, 1–3*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.

Bušs, O. ir kt. (red.). (2003–2017). *Latvijas vietvārdu vārdnīca, 1–V*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.

Butkus, A. (1995). *Lietuvių pravardės*. Kaunas: Aesti.

Deltuvienė, D. (2006). *Baltiški Mažosios Lietuvos XIV–XVIII a. oikonomai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

¹⁵ Plg. vokiečių vietovardį *Suppe* 'dvarkiemis Sulechovo miesto (lenkų – *Sulechów*, vokiečių – *Züllichau*) apylinkėse' (žr. Müttzell, *IV*, 1823, p. 414).

- Duden (1977–1981). *Das große Wörterbuch der deutschen Sprache in sechs Bänden, I–VI*. Mannheim & Zürich: Dudenverlag.
- Fenzlau, W. (1936). *Die deutschen Formen der litauischen Orts- und Personennamen des Memelgebiets*. Halle & Saale: Niemeyer.
- Flöer, M. (2013). *Die Ortsnamen des Hochsauerlandkreises* (Westfälisches Ortsnamenbuch, 6). Bielefeld: Verlag für Regionalgeschichte.
- Förstemann, E. W. (1872). *Altdeutsches Namenbuch. Zweiter band: Ortsnamen*. Nordhausen: Verlag von Ferdinand Förstemann.
- Fraenkel, E. (1962–1965). *Litauisches etymologisches Wörterbuch, 1–2*. Heidelberg: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Frischbier, H. (1882–1883). *Preussisches Wörterbuch. Ost- und Westpreussische Provinzialismen in alphabetischer Folge, 1–2*. Berlin: Verlag von Th. Chr. Fr. Enslin.
- Gerullis, G. (1922). *Die altpreußischen Ortsnamen*. Berlin und Leipzig: Vereinigung wissenschaftlicher Verleger.
- Götze, A. (1920). *Frühneuhochdeutsches Glossar. Zweite, stark vermehrte Auflage*. Bonn: A. Marcus und E. Weber's Verlag.
- Greve, D. (2016). *Flurnamen in Mecklenburg-Vorpommern: mit einem Lexikon der Flurnamenelemente (Flurnamen von A bis Z)*. Schwerin: Eigenverlag Dieter Greve.
- Hock ir kt. (red.). (2015). *Atlitauisches etymologisches Wörterbuch, 1–3*. Hamburg: Baar.
- Ivanauskas, T., Mačionis, A., Maniukas, J. ir Krotas, R. (1956). *Lietuvos gėlių vandenų žuvys*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- Kartotekos papildymai – Lietuvių kalbos žodyno kartotekos papildymai*, saugomi Lietuvių kalbos institute Leksikografijos centre. <https://ekalba.lt/lkz-papildymu-kartoteka/>
- Kilkus, K. ir Stonevičius, E. (2011). *Lietuvos vandenų geografija*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Kiseliūnaitė, D. (2020). *Klaipėdos krašto toponimai. Istorinis ir etimologinis registras*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Kiseliūnaitė, D. ir Simutyte, L. (2005). *Kuršių Nerijos vietų vardai*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Kluge, F. (2011). *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 25 Aufl. Bearb. von Elmar Seebold. Berlin & Boston: Walter de Gruyter.
- Kregždys, R. (2023). Klaipėdos krašto oikonimų *Jan Alzeik, Andullen / Greger Zceyp, Wittblind* kilmė. *Baltu filologija*, 32(1), 73–86.
- Kulnyte, B. ir Lazauskaitė, E. (sudaryt.). (2015). *Lietuvių etnografijos enciklopedinis žodynas*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus.
- Lexer, M. (1872–1878). *Mittelhochdeutsches Handwörterbuch von Matthias Lexer, 1–3*. Leipzig: Verlag von S. Hirzel.
- Lietuvos TSR...* (1976). *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas, 2*. Vilnius: Mintis.
- Lübben, A. ir Walther, Ch. (1888). *Mittelniederdeutsches Wörterbuch*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Mackevič, J. F. (red.). (1979–1986). *Slovník belaruskich gavorak Paŭnochna-Zahodnjaj Belarusi i jaje pagranichcha, 1–5*. Minsk: Navuka i tehnika.
- Mažiulis, V. (1988–1997). *Prūsų kalbos etimologijos žodynas, 1–4*. Vilnius: Mokslo (1), Mokslo ir enciklopedijų leidykla (2, 3), Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas (4).
- Meineke, B. (2013). *Die Ortsnamen der Stadt Bielefeld* (Westfälisches Ortsnamenbuch, 5). Bielefeld: Verlag für Regionalgeschichte.
- Mīlenbahs, K. ir Endzelīns, J. (1923–1932). *Latviešu valodas vārdnīca, I–IV*. Rīga: Izglītības ministrija (I); Kultūras fonds (II–IV).
- Morkūnas, E. J. (2004). *Vandens malūnai. Vandens malūnai Rytų Lietuvoje*. Vilnius: Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos, 5–27. https://www.kpip.lt/leidiniai/Malunu_knyga.pdf
- Mützell, A. A. (sudaryt.). (1821–1825). *Neues topographisch-statistisch-geographisches Wörterbuch des Preussischen Staats, 1–6*. Halle: bei Karl August Kümmel.
- Naktinienė, G. ir kt. (red.). (2013). *Lietuvių kalbos žodynas (1–20, 1941–2002)*. Antrasis elektroninis leidimas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

- Ohainski, U. ir Udolph, J. (1998). *Die Ortsnamen des Landkreises und der Stadt Hannover* (Niedersächsisches Ortsnamenbuch, 37). Bielefeld: Verlag für Regionalgeschichte.
- Pėteraitis, V. (1992). *Mažoji Lietuva ir Tvaksta*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Pėteraitis, V. (1997). *Mažosios Lietuvos ir Tvankstos vietovardžiai: jų kilmė ir reikšmė*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Pupkis, A., Miliūnaitė, R. ir Razmukaitė, M. (sudaryt.). (2002). *Vietovardžių žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Razmukaitė, M. ir Pangonytė, A. (2002). *Lietuviški tradiciniai vietovardžiai: Gudijos, Karaliaučiaus krašto, Latvijos ir Lenkijos*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Reichmann, O. (sudaryt.). (1986–2022). *Frühneuhochdeutsches Wörterbuch, I–II...* Berlin & New York: Walter de Gruyter. <https://fwb-online.de/>
- Ruigys, P. (1747). Povilo Ruigio veikalo *Anfangsgründe einer litauischen Grammatik* (1747) elektroninė abėcėlinė žodžių formų konkordancija, saugoma Lietuvių kalbos institute, Senųjų raštų duomenų bazėje. <http://seniejirastai.lki.lt/db.php?source=30>
- Salys, A. (1937). *Die žemaitischen Mundarten, I. Geschichte des žemaitischen Sprachgebiets (Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der philosophischen Fakultät der Universität Leipzig)*. Kaunas: Akc. „Spindulio“ B-vės Spaustuvė.
- Schiller, K. ir Lübber, A. (1875–1881). *Mittelniederdeutsches Wörterbuch, I–6*. Bremen: Verlag von J. Kühnmann's Buchhandlung.
- Smoczyński, W. (2018). *Lithuanian Etymological Dictionary*. Berlin: Peter Lang GmbH.
- Sprogis, I. (1888). *Geografischesj slovar' drevnej Zhomojtskoj zemli XVI stolėtija*. Vil'na: tipografija I. J. Jalovcera.
- Telega, S. J. (1653). Stepono Jaugelio Telegos veikalo *Psolmai Dovydo* (1653) elektroninė žodžių formų konkordancija, saugoma Lietuvių kalbos institute, Senųjų raštų duomenų bazėje. <http://seniejirastai.lki.lt/db.php?source=22>
- Tiefenbach, H. (2010). *Altsächsisches Handwörterbuch. A Concise Old Saxon Dictionary*. Berlin & New York: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG.
- Urbutis, V. (1981). *Baltų etimologijos etiudai*. Vilnius: Mokslas.
- Urbutis, V. (2009). *Baltų etimologijos etiudai 2*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Vanagas, A. (1981). *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*. Vilnius: Mokslas.
- Vanagas, A. (1970). *Lietuvos TSR hidronimų daryba*. Vilnius: Mintis.
- Zinkevičius, Z. (1966). *Lietuvių dialektologija*. Vilnius: Mintis.
- Žuraūski, A. I. ir kt. (red.). (1982–2017). *Gistarychny sloŭnik belaruskaj movy, I–37*. Minsk: Navuka i tehnika; Belaruskaja navuka.